

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

**ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ**

Матеріали міжнародного наукового семінару

8 жовтня 2015 року

Одеса
Фенікс
2015

УДК 338.43(063)
ББК 65.32я43
П 781

Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеської національної академії харчових технологій
(протокол № 2 від 6 жовтня 2015 року)

П 781 Проблеми сталого розвитку агропродовольчої сфери в сучасних умовах та шляхи їх розв'язання: матер. міжнар. наук. семінару (8 жовтня 2015 р., м. Одеса) / Кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса: Фенікс, 2015. – 110 с.

У збірнику подано тези доповідей на міжнародному науковому семінарі. В них обґрунтовано теоретичні та методологічні засади сталого розвитку агропродовольчої сфери, висвітлено адаптивні стратегії розвитку харчових підприємств, напрями вирішення питання імпортозаміщення агропродовольчої продукції, розглянуто стан соціального середовища та екологічної складової агропродовольчої сфери, проаналізовано роль аграрної політики держави у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчої сфери.

Для науковців, аспірантів, студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості.

ISBN 978-966-438- 946-1

УДК 338.43(063)
ББК 65.32я43

ISBN 978-966-438-946-1

© Одеська національна
академія харчових технологій, 2015
© Оформлення ПП «Фенікс», 2015

Література

1. Давиденко Е. Как защитить сердце «зеленой» энергетики? / Е. Давиденко // Зеркало недели.– 29 мая 2015 г.
2. Новак А.Я. Як підняти українську економіку: монографія / А.Я. Новак. – К: ТОВ «Інпрес» 2015 – 432 с.
3. Самаева Ю. Выжить любой ценоз / Ю. Самаева // Зеркало недели.– 16 января 2015 г.
4. Самаева Ю. Приземленная агроприватизация / Ю. Самаева // Зеркало недели. – 20 июня 2015 г.

Павлов О.І.

*д. е. н., професор, завідувач
кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій*

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Забезпечення сталого розвитку агропродовольчої сфери виступає однією з умов гарантування національної безпеки України та добробуту її народу. В теорії та практиці господарювання агропродовольча сфера поки що розглядається виключно як суб'єкт продовольчої безпеки. З огляду на це, тема нашого дослідження набуває наукового та прикладного значення.

Агропродовольча сфера – це складний понятійний конструкт, в якому найбільш загальне змістовне навантаження несе слово «сфера», що означає область дії, межі розповсюдження, середовище, оточення, простір. Уточнюючим є термін «агро», який характеризує все те, що має відношення до землеволодіння та землекористування. «Агро» у прив'язці до «продовольства» вказує на вид господарської діяльності, що пов'язана з вирощуванням та переробкою сільськогосподарської продукції в певному природному та соціальному середовищі. Отже, агропродовольча сфера – це сполучений сільсько-міський простір, в межах якого за допомогою людської праці, використання природних, матеріальних, інформаційних, фінансових ресурсів та сучасних технологій й техніки відбувається пристосування природного середовища до суспільних потреб, його певне перетворення з метою забезпечення населення продуктами харчування, а промисловості сільськогосподарською сировиною, створення сприятливих умов для життєдіяльності населення, захисту та збереження довкілля.

У запропонованому визначенні агропродовольчої сфери закладено підвалини сталого розвитку, як узгодженого, гармонійного та збалансованого розвитку її виробничої, соціальної та природної складових.

Для досягнення цього необхідно консолідувати різні підходи (економічний, екологічний, антропологічний, інституціональний) до розуміння сенсу та суспільного призначення сталого розвитку агропродовольчої сфери.

Економічний підхід ґрунтується на уявленні про необхідність постійного зростання темпів та обсягів виробництва сільськогосподарської та іншої продукції в межах агропродовольчої сфери, отримання максимального прибутку й підвищення дохідності. Обмежуючими факторами розвитку мають виступати якісне вдосконалення процесу виробництва за рахунок використання інноваційних технологій та оптимізація суспільного споживання.

Екологічний підхід передбачає захист довкілля шляхом зменшення на нього техногенного навантаження.

Антропологічний підхід пов'язаний з розглядом людини як мети та засобу виробництва, свідомим вибором нею такої моделі поведінки, яка б базувалася на формуванні обмеженого фізіологічними нормами споживання продуктів матеріального (фізичного) походження. Цей підхід передбачає перетворення людини з істоти гетеротрофної на істоту соціально автотрофну.

Інституціональний підхід запроваджує вироблення нової системи цінностей, моралі, права, інститутів публічної влади та громадянського суспільства, призначенням яких є формування та реалізація моделі сталого (соціо-еколого-економічного) розвитку агропродовольчої сфери.

Проте, запровадження моделі розвитку, яка ґрунтується на консолідації розглянутих нами підходів, потребує певної системи компенсуючих дій з боку державних органів по відношенню до сільського населення як гаранта продовольчої безпеки. Йдеться про так звану ціну продовольчої безпеки для жителів села, які забезпечують дієздатність сировинної ланки загального агропродовольчого ланцюга.

У більш широкому суспільному значенні проблема сталого розвитку агропродовольчої сфери потребує глибинного переосмислення ролі та місця руральності (від англ. rural – сільський) або сільськості у розвитку сучасного суспільства.

Розв'язання цієї проблеми не під силу аграрній економічній науці, яка має суто галузеву спрямованість. Саме це сформувало інструментальне ставлення до системи господарювання. Внаслідок цього людина в агроекономічних дослідженнях сприймається виключно як ресурс та засіб реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання, а не як мета виробництва, що призвело до соціальної інтервенції економіки, а її прояв – до економічного імперіалізму.

Подолання галузевої обмеженості аграрної економіки сприяло поширення у суспільній свідомості основоположних ідей та пізнавального арсеналу фізичної економії [1], яка орієнтує на те, що саме приріст органічної речовини в землеробстві формує абсолютне багатство, а праця в промисловості є джерелом відносного багатства.

Певний прорив на шляху до міждисциплінарності при дослідженні агропромислової сфери здійснила одна з перших в Україні публікацій з соціоекономіки [2], в якій висвітлено стан справ в аграрному секторі крізь призму соціальності та взаємозв'язку між економічними, соціальними, духовними та політичними процесами що відбуваються на селі.

Пошук стикових міжгалузевих наукових напрямів з часом сформував соціальну географію сільського господарства, призначенням якої, на думку Т. Нефьодової [3] є позиціонування сільського простору у його географічній цілісності та різноманітності. Проте, такий підхід обмежує коло зазначеної проблематики виключно сільським господарством.

У зв'язку з цим виникла необхідність у розробленні міждисциплінарної наукової галузі, дослідницьке поле якої було б у повній мірі адекватним природі, функціям та суспільному призначенню агропродовольчої сфери. Саме таким вимогам відповідає руралістика, яка досліджує руральність як суспільне явище, вид життєдіяльності, пов'язаний з аграрним способом виробництва матеріальних благ, сільським розвитком в цілому й відповідним устроєм; руралізації як процес їх розповсюдження на міську територіальну підсистему суспільства; руралізм як відповідну ідейну течію та світогляд.

Вживання словосполучення «руралістичні засади» орієнтує на використання основоположних ідей та принципів, які інтегрує руралістика як міждисциплінарна наукова галузь, яка ґрунтується на фундаментальних положеннях цивілізаційних та світ-системної теорій, фізичної економії, соціоекономіки, концепції сталого розвитку, здобутках економічної, географічної, історичної, правової, соціологічної, філософської та інших наук, їх теоретичному та методологічному арсеналі.

Звісно, погляд на проблематику агропродовольчої сфери з позицій руралістики передбачає застосування дослідницького інструментарія тих чи інших наукових напрямів, які взаємозбагачують один одного.

Руральність не обмежується сферою аграрного виробництва, тому предметом наукового інтересу руралістики є не тільки питання забезпечення збалансованого розвитку сільського господарства та харчової промисловості, а й вивчення природного та соціального середовища сільського простору, сучасний стан якого являє собою загрозу продовольчій та національній безпеці України. В цьому плані цілком доречною виглядає пропозиція щодо необхідності розміщення підприємств переробної промисловості у сільській місцевості, через те, що сировина посідає значну частку у собівартості харчової продукції. Внаслідок цього будуть створені додаткові робочі місця для сільського населення, а місцеві податки залишатимуться на селі, що сприятиме відродженню його соціальної інфраструктури, призупиниться деградація сільської поселенської мережі, здійснюватиметься соціальний контроль майже над 80% державної території.

Водночас, пізнавальний потенціал руралістики опосередковано впливатиме й на розвиток міської територіальної підсистеми суспільства, оскільки згідно існуючої схеми розміщення єдиного виробничо-технологічного ланцюга, агропродовольча сфера є просторово дискретною: вирощування сільськогосподарської сировини відбувається у сільському просторі, а їх переробка – у міському.

В цілому формування руральної моделі розвитку агропродовольчої сфери потребує:

- більш широкого долучення фермерських господарств, господарств населення до ринкового середовища;
- розвитку на селі кооперації та контрактації;
- державної підтримки сімейних домогосподарств;
- створення для індивідуального сектора сприятливого інвестиційного клімату;
- розширення податкових пільг для сільськогосподарських товаровиробників;
- встановлення більш високих закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, яка постачається на переробні підприємства;
- запровадження ринкової ціни на земельні ресурси;
- переоцінки суспільством ролі руралістичних засад гарантування продовольчої та національної безпеки;
- переробки на засадах руральності та руралізму суспільної свідомості.

Література

1. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання: колективна монографія / За ред. Ю.О. Лупенка, В.М. Жука, В.О. Шевчука та О.В. Ходаківської. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. – 502 с.
2. Геец В. Социэкономическая модернизация аграрного сектора Украины (концептуальные положения) / В. Геец, В. Юрчишин, Е. Бородин, И. Прокопа // Экономика Украины. – 2011. – № 12 (601). – С. 4–14.
3. Нефедова Т. Социальная география сельского хозяйства / Т. Нефедова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ru-90ru/content>

Прокопенко К.О.

к.е.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)

ЦІНОВІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Рішеннями Міжнародної конференції з фінансування розвитку (International Conference on Financing for Development), яка проходила у Монтерреї (Мексика) 18–22 березня 2002 р. було визнано необхідність проведення раціональної макроекономічної політики, спрямованої на підтримання високих темпів економічного зростання, повної зайнятості, подолання бідності, стабільності цін і збалансованості бюджетних і платіжних балансів, щоб до вигоди від економічного зростання мали рівний доступ широкі верстви населення, особливо бідні [1]. Критично важливим з точки зору стимулювання сталого розвитку були рішення, що полягали в необхідності приділяти пріоритетну увагу недопущенню інфляційних диспропорцій і різких економічних коливань, які негативно впливають на розподіл доходів і ресурсів, тобто зменшенню впливу інфляції, сприянню високим темпам економічного зростання, повній зайнятості, викоріненню бідності, цінній стабільності.

ЗМІСТ

Тематичний напрям 1

Теоретичні та методологічні засади сталого розвитку агропродовольчої сфери

Кирилюк І.М., Чвортко Л. А.

Особисті селянські господарства: місце і роль у продовольчому забезпеченні країни.....3

Немченко В.В., Немченко Г.В.

Проблеми сталого розвитку АПК України в умовах системної кризи.....6

Павлов О.І.

Руралістичні засади сталого розвитку агропродовольчої сфери України.....8

Прокопенко К.О.

Цінові відносини в аграрному секторі в контексті забезпечення сталого розвитку.....11

Самофатова В.А.

Економічна сутність сталого розвитку агропродовольчої сфери України.....15

Тематичний напрям 2

Адаптивні стратегії розвитку харчових підприємств України

Берегова Т.А.

Особливості формування стратегії розвитку підприємств м'ясопереробної промисловості.....18

Валявський С.М.

Адаптація підприємств цукрової промисловості до умов світового ринку21

Ганусін С. Л.

Шляхи інтеграції харчових підприємств України до продовольчого ринку ЄС.....24

Крисанов Д. Ф.

Адаптація підприємств харчової промисловості України до європейського нормативного простору27

Кулаковська Т.А.

Регулювання на ринках агропродовольчої продукції.....31

Охріменко І.В.

Інтеграційна стратегія сільськогосподарського підприємства.....36

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ
СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ
РОЗВ'ЯЗАННЯ**

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО СЕМІНАРУ
8 жовтня 2015 року

Друкується в авторській редакції.
Відповідальність за інформацію, викладену в
публікаціях, несуть автори.

Підписано до друку 13.10.2015.

Формат 60x84/16. Обл.-вид.арк. 6,5. Ум.-друк. арк. 6,6.

Папір офсетний. Друк на дуплікаторі. Зам. № 1510-09.

Видано і віддруковано ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591.

www.law-books.od.ua